

Используемая литература:

1. Капитонова Т.И. Методы и технологии обучения русскому языку как иностранному / Капитонова Т.И., Московкин Л.В., Шукин А.Н. – М., 2008. – 312 с.
2. Китайгородская Г.А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам / Г.А. Китайгородская. – М., 1986. – 176 с.
3. Кубасов А.В. Проза А.П. Чехова / А.В. Кубасов. – Екатеринбург, 1998. – 397 с.
4. Молчановский В.В. Теоретическая разработка и практическая реализация лингвострановедческого аспекта преподавания русского языка как иностранного / В.В. Молчановский. – М., 1985. – 127 с.

Дроздова С. О. Види лексичної роботи в іноземній аудиторії (на матеріалі оповідань А.П. Чехова).

У статті наведено досвід опису лексичної роботи в аудиторії іноземних студентів на матеріалі оповідання А.П. Чехова “Смерть чиновника”.

Ключові слова: лінгвокраїнознавчий коментар, моделювання лексичних і країнознавчих знань, лексико-граматичне відроблення мовного матеріала тексту.

Drozdova S. A. Types of lexical exercises in the foreign audience (based on A.P. Chekhov's short stories).

This article presents an experience of describing lexical exercises in foreign students group based on Chekhov's short story “The death of an official”.

Keywords: lingua-cultural commentary, modeling of lexical and cultural knowledges, lexical and grammatical perfecting of the text language material.

**Дишлева С. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова (Україна)**

**КРИТЕРІЙ ВІДБОРУ ГРАМАТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ЧИТАННЯ ЛІТЕРАТУРИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
В ІНСТИТУТАХ МИСТЕЦТВ НЕМОВНИХ ВНЗ**

Ця стаття присвячена розробці науково обґрунтованої методики визначення критеріїв відбору граматичного матеріалу англійської мови для читання літератури зі спеціальності в інститутах мистецтв.

Ключові слова: граматичний матеріал, критерії відбору, лексичні та граматичні навички читання, комплекс вправ, поточний та підсумковий контроль.

Постановка проблеми. Питання організації відбору граматичного матеріалу англійської мови для читання текстів зі спеціальності студентами інституту мистецтв немовних вузів, яке є однією з необхідних умов раціонального навчання іноземній мові з метою практичного засвоєння граматичних знань та розвитку практичних граматичних навичок.

По закінченню курсу навчання іноземній мові студент повинен уміти читати оригінальну літературу зі спеціальності з метою отримання необхідної інформації. Типова програма викладання англійської мови для професійного спілкування визначає це завдання як головне при вивченні іноземної мови [5, с. 45].

Навчання читанню – складне завдання, яке потребує чималих зусиль як студента, так і викладача. Останнім часом багато методистів знову повернулися до цієї проблеми. Однак при її вирішенні більша увага приділяється питанням навчання лексики для читання тексту (Б. Гінзбург, Г. Костерин, К. Крупник, Є. Розанов та ін.). Що ж стосується питань навчання граматичних явищ для читання текстів, то вони потребують подальших

досліджень. За останні роки у методиці навчання іноземним мовам з'явилася ціла низка робіт, які торкаються проблеми навчання читанню у немовному вузі. Ці дослідження присвячені питанням методики вивчення різних розділів граматики (Н. Білоцерківська, Г. Мокашова, Н. Разумєєва та ін.). Оволодіння граматичними явищами іноземної мови є питанням першочергової важливості у процесі формування у студентів умінь та навичок розуміння іншомовного тексту. При вирішенні цієї проблеми особливе, першорядне місце надається диференційованому підходу до засвоєння мовних явищ в залежності від мети навчання, визначив у свій час академік Л. Щерба [7, с. 56].

Актуальність проблеми вивчення граматичних явищ для читання літератури зі спеціальності та недостатня її розробка визначили вибір теми дослідження. Вирішення практичного завдання оволодіння навичками читання оригінальної літератури потребує подальшої розробки методики навчання читанню, яка передбачає розвиток у студентів умінь та навичок граматичної орієнтації, необхідної для читання літератури зі спеціальності, як складової системи навчання читанню в цілому.

У дослідженні розглядається проблема розвитку умінь і навичок, що забезпечують граматичну орієнтацію у процесі читання, а також питання використання знань з граматики для розкриття незрозумілого тексту з опорою на його формальні ознаки.

Уточнення складу та характеру умінь і навичок граматичної орієнтації, необхідних для розуміння оригінальної літератури англійською мовою за спеціальностями інституту мистецтв, а також шляхи їх розвитку у студентів немовних вузів формують мету цієї статті.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

- 1) проаналізувати оригінальні тексти англійською мовою за спеціальностями інституту мистецтв з метою виявлення граматичних характеристик цих текстів;
- 2) виявити та проаналізувати типові помилки студентів, які виникають при читанні текстів внаслідок недостатніх умінь долати граматичні труднощі;
- 3) розробити комплекс вправ, які сприяють розвитку умінь та навичок граматичної орієнтації при читанні текстів зі спеціальності.

Однією з необхідних умов раціонального навчання іноземній мові є практичне засвоєння граматичних знань та розвиток практичних граматичних навичок. Для читання важливо оволодіти не лише набором граматичних форм, але й правилами їх упізнання та розрізнення, що неможливо без усвідомлення особливостей граматичних форм і способу їх функціонування. Таким чином, при навчанні читанню текстів граматики є і засобом, і об'єктом спеціального навчання [1, с. 76]. Граматика є засобом розкриття змісту текстів, а граматичні відомості при навчанні читанню є відправними. З огляду на узагальнений педагогічний досвід та низку досліджень (О. Миролюбов, І. Рахманов, З. Цветкова, С. Ніколаєва), необхідний раціональний відбір граматичного матеріалу, який повинен містити у собі найбільш складні і найчастіше вживані граматичні явища. Для правильного відбору граматичного матеріалу треба враховувати такі моменти:

- 1) особливості етапу навчання;
- 2) знання студентів з граматики;
- 3) особливості граматики спеціальних текстів.

Питання про відбір граматичного матеріалу тісно пов'язане з дослідженням спеціальних текстів для виявлення особливостей вживання тих або інших граматичних явищ і конструкцій. Методисти (І. Лучкіна, В. Постоев, М. Шейко) відзначають, що спеціальні тексти характеризуються своєрідністю стосовно граматики [2, с. 146]. Дослідження текстів зі спеціальності дає можливість отримати дані про вживання певних граматичних форм у літературі з цієї спеціальності.

Можна з упевненістю сказати, що далеко не всі форми зустрічаються у спеціальних текстах з музики, хореографії, регентства тощо, а ті форми, які зустрічаються мають різну частоту. Наприклад, такі форми як Future Indefinite, Perfect Continuous Tenses, різні види

умовного стану практично не зустрічаються у них або зустрічаються дуже рідко. Найбільш вживаними у таких текстах є форми Present and Past Indefinite Tense Active and Passive, Present and Past Perfect Tenses Active and Passive, Participle I and II, пасивні інфінітивні контрукції, герундій. Крім того, можна помітити нерівномірність вживання граматичних явищ у текстах не лише різних галузей знань, але й різних за стилем викладу. Цей факт потрібно враховувати при вирішенні низки методичних питань: з яких текстів починати читання літератури зі спеціальності, який граматичний матеріал необхідно вивчати у першу чергу. При читанні текстів іноземною мовою, як зазначав Л. Щерба, варто досягти насамперед швидкого упізнавання форм за їх зовнішніми ознаками. Важливим є те, що студент відштовхується не від усієї форми в цілому, а від певної її ознаки, яка сигналізує про конкретне граматичне явище [7, с. 16].

До особливостей, що ускладнюють розуміння тексту, варто віднести омонімічність граматичних явищ, відсутність частки *to* перед інфінітивом, який стоїть після модального дієслова, багатозначність дієслів *to have* і *to be*, багатофункціональність дієприкметника минулого часу та *in* [4, с. 72]. Труднощі розуміння іншомовного тексту виникають через незнання структурно-граматичних і лексичних особливостей, властивих цьому виду літератури, і невміння долати труднощі, тобто через незнання формальних ознак граматичного явища; через невміння розпізнавати його за зовнішніми ознаками і визначати його ж значення; через невміння розпізнавати значення граматичної форми або конструкції у знайомому тексті; через невміння відрізнити одне граматичне явище від іншого, яке схоже з ним за формою; невміння визначити значення граматичної форми у не знайомому контексті і відрізнити її від схожих форм [3, с. 26]. Після визначення основних труднощів, які виникають при читанні спецтекстів, виникла необхідність розробити способи їх подолання. Спочатку було визначено причини помилок студентів:

1. Формальні знання граматики у студентів. Невміння застосовувати знайомі граматичні правила у якості орієнтирів при читанні.

2. Відсутність навичок використання формальних ознак граматичних явищ у якості орієнтирів при читанні.

3. Неправильна методика роботи з текстом.

Виявлення помилок та їх причин дозволяє прогнозувати і попереджати помилки, дає можливість для розробки методики навчання складним граматичним явищам. У зв'язку з цим виникла необхідність охарактеризувати уміння і навички, які забезпечують граматичну орієнтацію у процесі читання, в основі якого лежить швидкий згорнутий аналіз, а також, які лежать в основі цих умінь. Уміння та навички, покладені в основу швидкого згорнутого граматичного аналізу, реалізуються у вигляді розумових дій над текстом на базі граматики. Оволодіння діями передбачає оволодіння системою мисленневих операцій, що врешті рещт приводить до утворення більш міцних і гнучких навичок. Важливо вирішити, які системи мисленневих операцій слід виробляти при навчанні тим або іншим граматичним явищам. Кожен випадок передбачає навчання відповідним явищам. Для цього треба вичленити дії і визначити їх характер. Велику роль в оволодінні навичками граматичної орієнтації відіграє свідомість. Навчання буде механічним, неефективним, якщо відсутнє свідоме виконання дій. Вправляючись спочатку у свідомому виконанні дій з граматичним матеріалом, студент поступово переходить до підсвідомого їх виконання; умовиводи виконуються у все більш згорнутому вигляді, а дії починають виконуватися автоматизовано. Для розвитку навички сприйняття граматичних явищ при читанні текстів студенти повинні засвоїти певні знання, оволодіти певними уміннями. Це насамперед знання граматичних ознак, рецептивні уміння вичленяти їх у тексті і встановлювати граматичні форми, систематизувати їх. Можна виділити такі уміння, які сприяють формуванню навичків розпізнавати і розуміти граматичні явища.

1. Уміння розпізнавати присудок за формальними ознаками:

- а) відрізнати присудок від інших членів речення;
- б) визначати часову форму присудка в активному стані;
- в) визначати часову форму присудка в пасивному стані.

2. Уміння розпізнавати присудок, виражений модальним дієсловом та інфінітив у пасивному статі, за формальними ознаками.

3. Уміння визначати означення, виражене дієприкметником минулого часу:

- а) знаходити ліве означення;
- б) знаходити праве означення.

4. Уміння розпізнавати обставини, виражені дієприкметником минулого часу.

5. Уміння визначати дієприкметникові конструкції:

- а) визначати самостійний дієприкметниковий зворот;
- б) визначати конструкцію „Об’єктний відмінок з дієприкметником минулого часу”.

6. Уміння розпізнавати конструкцію „Називний відмінок з інфінітивом (пасивним)”.

7. Уміння розпізнавати конструкцію „Об’єктний відмінок з інфінітивом (пасивним)”.

Визначивши основні труднощі у розумінні тексту, виявивши найбільш типові помилки та з’ясувавши їх причини, охарактеризувавши уміння, необхідні для формування навичок граматичної орієнтації у тексті, необхідно розробити методiku навчання граматичним формам при читанні літератури зі спеціальності. Дуже важливо, як зазначає В.Цетлін, щоб учні набули знання формальних граматичних ознак, уміння швидко і чітко їх диференціювати, безпомилково вибирати граматичне значення, яке допомагає правильно орієнтуватися в іншомовному тексті [6, с. 52]. Провідну роль у цьому мають відіграти вправи, побудовані з урахуванням формальних ознак. Застосовуючи різні вправи, треба навчити студентів умінню швидко виділяти в тексті знайомий матеріал і використовувати його як опору для розуміння тексту. Вправи розраховані на навчання діям, і їхній відбір зумовлений тим, яким діям треба навчати. А це залежить від того, яке уміння треба виробляти – рецептивне чи репродуктивне.

Оволодіння граматичними явищами починається з виконання дій рецептивного характеру. Під час розвитку умінь відбувається автоматизація дій і узагальнення правил, закладаються основи для засвоєння понять. Робота з формування навичок граматичної орієнтації повинна складатися з двох видів: пояснення граматичних правил і відповідних вправ. Правила, призначені для розуміння граматичних явищ у тексті, повинні містити крім опису ознак та властивостей явищ, також і вказівку на спосіб дії з ними. У граматичному правилі для навчання читанню повинні бути чіткі ознаки граматичного явища, пояснення його значення, вказівки на те, як відрізнати дане явище від схожих з ним омонімічних явищ. Велике значення для оволодіння видами мовної діяльності мають не традиційні правила, які дають опис граматичних категорій, а, у першу чергу, граматичні інструкції, які визначають послідовність елементів граматичних операцій і дій. Правила-інструкції містять у собі найсуттєвіші відомості про граматичні явища, вказують на формальне і розрізнявальні ознаки цього явища. Правила, як і вправи, повинні сприяти формуванню у студентів чотирьох основних умінь:

- 1) розпізнавати граматичну форму слова або конструкцію у реченні;
- 2) визначати граматичну форму і її функцію у реченні;
- 3) визначати значення даної форми;
- 4) диференціювати граматичні явища.

Вправи для формування граматичних умінь навичок служать для навчання тим діям і операціям, на які розчленовується те або інше граматичне уміння.

Комплекс вправ передбачає таку послідовність виконання рецептивних граматичних вправ, які сприяють формуванню навичок розуміння граматичних форм. Засвоєння правил, які повідомляються студентам у формі інструкцій, слід розглядати як перший етап в оволодінні граматичними уміннями і навичками. З цією метою можна запропонувати такі вправи:

1. Упізнавальні вправи, спрямовані на вичленовування певних граматичних форм у реченні або тексті.

2. Вправи на упізнавання граматичних форм у реченні або тексті за їх формальними показниками.

3. Вправи на визначення функцій окремих граматичних форм у реченні або тексті.

4. Вправи на диференціювання.

5. Вправи на граматичний аналіз.

6. Вправи на переклад з англійською мови на українську.

Останній вид вправ є також контролем розуміння прочитаного. Для виконання цього виду студенти повинні застосовувати усі отримані знання, набуті навички та уміння.

Головне у проблемі засвоєння граматичного матеріалу – це навчання діям з матеріалом, тому що саме дії є основним компонентом мовної діяльності.

Вправи, підібрані у певній послідовності, сприяють поетапному формуванню дій, з яких складаються уміння, які передбачають у подальшому граматичну орієнтацію у тексті. Цей процес містить у собі декілька етапів: упізнавання, визначення, диференціювання, розуміння.

Дії студентів повинні бути спрямовані на вияв необхідних ознак того чи іншого граматичного явища. Тому першочергове завдання – навчити студентів виділяти, впізнавати і розуміти ці ознаки.

В основу навчання граматичним явищам можна покласти такі правила:

1) виділення формальних ознак слів;

2) виділення побудовних ознак слів;

3) співвіднесеність формальних ознак з побудовними;

4) перевірка слів способом перекладу.

Починати пояснення того чи іншого граматичного явища викладач наперед має з повідомлення студентам необхідних даних про певне явище. Робити це слід у формі інструкцій, ілюстрованих прикладами. Після знайомства з правилом-інструкцією можна починати роботу з вправами. Вправи необхідно побудувати так, щоб кожна наступна група містила у собі уміння та навички, сформовані раніше, повторюючи таким чином дії, які виконуються під час виконання вправ попередньої групи. Заключним етапом має бути фактична перевірка рівня володіння граматичними навичками та уміннями.

Таким чином, проаналізувавши основні критерії відбору граматичних явищ, можна зробити такі висновки:

1) аналіз даних проведеного дослідження текстів англійською мовою для студентів інституту мистецтв дозволив зробити граматичну характеристику текстів цього виду і визначити їх найбільш частотні форми;

2) виявлені труднощі граматичного характеру, які виникають при читанні текстів, визначені їх причини;

3) виявлені типові помилки студентів при читанні текстів зі спеціальності;

4) визначені уміння та навички, які забезпечують практичне використання отриманих знань і формування граматичної орієнтації при читанні;

5) розроблений комплекс вправ, спрямований на формування умінь і навичок граматичної орієнтації при читанні текстів зі спеціальності.

Отже, можна говорити про ефективне використання методики визначення критеріїв відбору граматичного матеріалу англійської мови для читання літератури зі спеціальності в інститутах мистецтв немовних вузів. Запропонована методика являє собою лише одну із форм контролю рівня володіння студентами навичками читання текстів зі спеціальності і може бути розвинута та удосконалена у подальших розробках.

Використана література:

1. Берман І.М. Методика навчання англійської мови у немовному вузі. – М. : “Наука”, 2004. – 232 с.

2. Вайсбурд М.Л. О понимании иностранной речи на слух. – М.: “Высшая школа”, 1998. – 198 с.
3. Горчев А.Ю., Иванова В.Н. О профильном обучении иностранному языку // Иностранные языки в школе. – 1992. – № 3-4. – С. 25-34.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання // Наук. ред. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Николаева С. Ю. Типова програма кандидатського іспиту зі спеціальності 13.00.02 – “Теорія та методика навчання: іноземні мови” / Іноземні мови. – 2009. – № 3. – С. 36–55
6. Цетлин В.С. Методика обучения грамматическим явлениям французского языка в средней школе // Иностранные языки в школе. – 1990. – № 5. – С. 43-54.
7. Щерба А.В. Как надо изучать иностранные языки в школе. – М.: “Высшая школа”, 1989. – 398 с.

Дишлева С. М. Критерии отбора грамматического материала английского языка для чтения литературы по специальности в институтах искусств

Эта статья посвящена исследованию проблемы создания и усовершенствования методики определения основных критериев отбора грамматического материала для чтения литературы по специальности студентами институтов искусств.

Ключевые слова: грамматический материал, критерии отбора, лексические и грамматические навыки чтения, комплекс упражнений, текущий и итоговый контроль.

Dishlevs S. Grammatical material of English selection criteria for professionsl literature reading in the institutes of arts

This article deals with the working of scientific-based methods test control of formation the criterions of selection grammatical material for reading texts from speciality in processing of learning foreign language.

Keywords: grammatical material, lexical and grammatical skills for reading, complex of exercises, criterions of selection, current and concluding control.

**Иноуэ Ю.
Университет Дзёти, Токио, Япония**

ОБУЧЕНИЕ ЯПОНСКИХ СТУДЕНТОВ РУССКОМУ СТИХОСЛОЖЕНИЮ

Японским студентам, изучающим русский язык и русскую литературу, особенно трудно понять русские стихотворения из-за разницы в системах фонетики, ударения и метрики между русским и японским языками. Автор считает вполне целесообразным обучение японских студентов русскому стихосложению путем сопоставления его с японским, а также обучение их переводу русских стихотворений на японский язык.

Ключевые слова: русское стихосложение, строфика, ударение, метрика, размеры, слог, мора, “Танка”, “Хайку”, ритмика художественной прозы

Японский язык отличается от русского тоническим ударением, ярко выраженной разницей в долготе звучания гласных (существуют “короткие” и “длинные” гласные), мораническим “н” и пр. Естественно, это отражается на японском стихосложении, что причиняет японцам затруднения в понимании русских стихотворений. Для устранения таких затруднений эффективно прежде всего обучение японских студентов русскому стихосложению путем сопоставления его с японским, а также обучение их переводу русских стихотворений на японский язык. По крайней мере подобные исследования и методика нам не известны. Для наглядности в приведенной ниже таблице мы сопоставили некоторые особенности русского и японского языков, а также русского и японского стихосложения.